

Магістр 2 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА ОЦІНКИ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджено основні питання та напрями розвитку й удосконалення обліку та оцінки активів підприємства в Україні, застосовуючи міжнародний досвід. Внесено пропозиції щодо вдосконалення законодавства та методики оцінки активів підприємства.

Анотация. Исследованы основные вопросы и направления развития и совершенствования учета и оценки активов предприятия в Украине с использованием международного опыта. Внесены предложения по совершенствованию законодательства и методик оценки активов предприятия.

Annotation. The basic issues and the development and improvement of accounting and asset valuation of companies in Ukraine are studied based on international experience. Proposals to improve legislation and methodology of assets evaluation are made.

Ключові слова: оцінка, бухгалтерський облік, активи підприємства, удосконалення обліку, міжнародний досвід.

Активи підприємства є основою його господарської діяльності, одним із ключових елементів процесу виробництва продукції та послуг. Оцінка вартості активів є важливим прийомом бухгалтерського обліку. Розгляд сучасних визначень активів у теорії західного бухгалтерського обліку виявив деякі існуючі фактори, які впливають на оцінювання активів в обліку та звітності. Це дає підстави для дослідження варіантів оцінки вартості активів у сучасній практиці. У зв'язку з цим удосконалення обліку та оцінки активів підприємства в Україні за допомогою міжнародного досвіду є особливо актуальними.

Проблематикою вдосконалення обліку та оцінки активів підприємства займалися такі вчені-економисти, як: Шпруз А. С., Демченко Т. А., Корнєєв В. В., Лангазова В. В., Леонов Д. Д., Мамонтова Н. А., Непомнящий С. З., Китайчук Т. Г., Попова О. С. У міжнародній практиці обліку питанню правильності обраного способу оцінки приділяється достатня увага. Багато зарубіжних авторів характеризують активи через властиві їм характеристики. Виявляються думки про юридичні права власності на майбутній дохід або називають ключовою характеристикою право користування об'єктом [1]. В українській практиці також існує своя система оцінювання активів, тому на підставі цієї статті є можливість провести порівняльний аналіз методів оцінки та дати їм характеристику.

Метою статті є визначення напрямів удосконалення та розвитку обліку та оцінки активів підприємства в Україні.

Питання оцінки активів є ключовими у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. У такому контексті оцінка діяльності виступає як складова методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої здійснюється вимірювання вартості його об'єктів.

Оцінка активів характеризує наявну вартість капіталу підприємства, її цінність як майнового комплексу. До проблемних питань, пов'язаних із визначенням вартості, наприклад основних засобів, належать: нерегульованість понять справедливої, залишкової вартості законодавством України, розбіжності при віднесенні витрат до первісної вартості активів у бухгалтерському та податковому обліку тощо, які порушують об'єктивність бухгалтерської інформації [2].

Аналіз сучасних визначень активів у теорії західного бухгалтерського обліку показав, що виділяються три істотні ознаки: майбутні економічні вигоди, законні права користування та їх походження з минулих господарських операцій або подій. FASB визначає активи як "вірогідні майбутні економічні вигоди, що отримуються або контролюються конкретним господарським суб'єктом в результаті минулих операцій або подій" [3].

Виділення у визначенні активу його основних властивостей стає істотним з погляду вибору методики оцінки активів. У міжнародній практиці існують такі варіанти оцінки активів:

- 1) первинна вартість, якою є сума витрат на придбання;
- 2) поточна або відновна вартість – сума грошових коштів, які необхідно заплатити, якщо вони отримуються зараз;
- 3) реалізаційна вартість – сума грошових коштів, яка може бути отримана в результаті їх продажу зараз за нормальних умов;
- 4) приведена вартість – дисконтована вартість майбутніх чистих притоків грошових коштів, які проводитиме актив за нормальних умов функціонування підприємства;
- 5) ринкова вартість – сума грошових коштів, яка може бути отримана при продажі активу на ринку;

6. "чесна" вартість – величина, по якій активи можуть бути обміняні в найближчому майбутньому [4].

Прихильники реалізаційних оцінок вносять їх до бухгалтерського обліку з метою визначення ліквідності підприємства з тим, щоб надати інформацію зацікавленим особам, перш за все керівництву підприємства, про стан, якого можна досягти, продавши всі активи підприємства для правильного ціноутворення, оскільки собівартість в умовах ринкових механізмів не повинна залишатися основоутворюючим елементом. Підприємству дозволено використовувати різні варіанти оцінки об'єктів обліку [3].

Дослідження ряду підприємств показало, що безпосередня оцінка активів проводиться бухгалтерією підприємств традиційними способами, виходячи з цін, які вказані в документах по об'єкту, що приймається до обліку. В основному переважає оцінка активів в обліку і звітності за собівартістю. Бухгалтерією підприємства оцінюване майно розглядається в основному як об'єкт обліку, а не як актив, який повинен приносити дохід, або економічну вигоду [3].

Отже, не дивлячись на наближення вітчизняних правил оцінки об'єктів обліку до міжнародних стандартів, відмінності між ними поки залишаються істотними. Традиційним продовжує залишатися державна регламентація правил і принципів бухгалтерського обліку. Їх відсутність позначається бездіяльністю керівництва підприємства на змінні умови.

Важливою умовою вирішення проблеми оцінки саме активів, а не об'єктів обліку слід рахувати посилення методологічних підходів до їх розгляду в теорії і практиці вітчизняного обліку, а саме:

- 1) розробити визначення активів з позиції їх елементів і майбутніх економічних вигод;
- 2) розширити класифікаційні підходи до розгляду активів не тільки по видах і групах, але й інших ознаках: наміри керівників, ліквідності, економічної вигідності прибутковості;
- 3) розробити основні принципи, по яких підприємство самостійно могло б сформувати ділення активів на групи, провести їх оцінку та їх уявлення звітності. З метою забезпечення достовірності звітності їх класифікаційні ознаки могли б представлятися в обліковій політиці підприємства.

Існують три основні підходи до оцінки вартості підприємства: витратний, дохідний і порівняльний. У разі дохідного підходу для охочого його придбання на першому плані стоїть потенційна прибутковість активу, перспективи його розвитку та ін. Даний підхід включає в себе два методи оцінки вартості бізнесу – метод дисконтування грошових потоків і метод капіталізації прибутку. Оскільки ці методи передбачають прогнозування величини грошових потоків підприємства (cash flow), їх актуальність в умовах кризи сумнівна. Тому інвестори навряд чи будуть у такий період у першу чергу орієнтуватися на подібні методи [3].

Другий класичний підхід до оцінки вартості компаній – порівняльний. Порівняльний підхід до оцінки прав власності застосовується у випадку наявності достатньої достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів оцінки та умови договорів щодо розпорядження майновими правами на такі об'єкти. При застосуванні порівняльного підходу до оцінки майнових прав подібність об'єктів визначається з урахуванням їх виду, галузі (сфери) застосування, економічних, функціональних та інших характеристик. Сьогодні інвестори починають більше орієнтуватися саме на цей метод. Професійні оцінювачі підкреслюють, що в період кризи цей метод швидше починає працювати як запусає механізм ринкового падіння [4].

Третій підхід в оцінці – витратний. Розглядає вартість акцій компанії з точки зору понесених витрат. Саме цей підхід в умовах глобальної економічної кризи називають єдиноприйнятним. Цей підхід вважається для покупця найменш ризиковим і найбільш легким для розрахунків [3].

Раніше в умовах перевищення попиту над пропозицією "ціна продавця" на цілий ряд українських активів часто перевищувала ціну, обґрунтовану традиційними методами оцінки. Сьогодні ситуація змінилася, і все більшу роль відіграє "ціна покупця", оскільки дефіцитом є грошові ресурси. З цього випливає, що цінова оферта покупця в більшості випадків може бути нижче оцінної вартості реалізованих активів до моменту стабілізації економічної ситуації.

Сучасні законодавчі акти з бухгалтерського обліку не досконалі, тому потребують уточнення. На основі проведеного дослідження було визначено напрями вдосконалення та розвитку обліку та оцінки активів підприємства в Україні, а саме: використовувати та впроваджувати міжнародні стандарти обліку; відмовитися від використання поняття "залишкова вартість" та використовувати міжнародне поняття "балансова вартість"; розширити класифікаційні підходи до розгляду активів не тільки по видах і групах, але й інших ознаках.

Наук. керівн. Горобинська М. В.

Література: 1. Матеріали підвищення кваліфікації за напрямом: "Оцінка цілісних майнових комплексів, паїв, цінних паперів, майнових прав та нематеріальних активів, у тому числі прав на об'єкти інтелектуальної власності" // Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова. – 2009. – 328 с. 2. Китайчук Т. Г. Проблеми оцінки основних засобів в бухгалтерському обліку / Т. Г. Китайчук // "Економічні науки". – Серія "Облік і фінанси". – Випуск 9 (33). – Ч. 2. – 2012. 3. Попова О. С. Оцінка вартості активів в міжнародній і українській практиці [Електронний ресурс] / О. С. Попова // "Інноваційна економіка". – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2011_2/161.pdf. 4. Український журнал з корпоративного права та управління "Акціонерний вестник" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vestnikao.com.ua/>. 5. МСБО № 16 "Основні засоби" від 1982 р. зі змінами від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>. 6. Лангазова В. В. Проблемні питання оцінки основних засобів та інших необоротних матеріальних активів / В. В. Лангазова // Вісник Луганського національного аграрного університету. – № 2. – 2010. – С. 16–23.